

ЎЗБЕКИСТОНДА ФАН, ТАЪЛИМ ВА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ИНТЕГРАЦИЯСИНИ ТАЪМИНЛАШ БЎЙИЧА ЧИҚАРИЛГАН МЕЪЁРИЙ-ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ

Баходир Махкамович Қўчқоров

Тошкент шаҳридаги Аджу университети проректори

b.kuchkarov@ajou.uz

***Аннотация.** Илм-фанни ривожлантириши, инновацион фаолиятни қўллаб-қувватлаш, соҳанинг ҳуқуқий базасини мустаҳкамлашни тақозо этиб, фан, таълим ва ишлаб чиқариш интеграциясини таъминлаш борасида бир қатор меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар мавжуд.*

***Калит сўзлар.** Меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар, илм-фан, интеграция, инновацион зоялар.*

КИРИШ. Мамлакат иқтисодиётини ислоҳ қилиш, таркибий жиҳатдан ўзгартириш, миллий иқтисодиётнинг рақобатбардошлигини ошириш, бевосита юқори технологияларга асосланган ишлаб чиқаришни жадал ривожлантириш, иқтисодиётга инновацион технологияларни жорий этиш орқалигина таъминланишини ривожланган хорижий мамлакатлар тажрибаси кўрсатмоқда. Бу эса илм-фанни ривожлантириш, инновацион фаолиятни қўллаб-қувватлаш, соҳанинг ҳуқуқий базасини мустаҳкамлашни тақозо этади. Мамлакатимизда фан, таълим ва ишлаб чиқариш интеграциясини таъминлаш борасида бир қатор меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар яратилган бўлиб, қуйида уларни қисқача мазмунига тўхталиб ўтамиз.

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДОЛОГИЯ. Ушбу мақолани ёзилишида Ўзбекистон Республикасининг илм-фанни ривожлантириш, инновацион фаолиятни қўллаб-қувватлаш, соҳанинг ҳуқуқий базасига таянилди. Тизимли, хронологик методология асосида илм-соҳасининг ишлаб чиқариш интеграция жараёнлари ҳуқуқий томондан ўрганилди.

НАТИЖАЛАР. Бугунги кунда фан ва таълим тобора кучлироқ тарзда жамиятнинг ишлаб чиқарувчи кучига айланмоқда. Фан ва таълим ҳар қандай давлатнинг қудрати ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий ресурси ҳисобланади. Иқтисодий ўсиш суръатлари эндиликда фақат жисмоний капитал ёки инсонлар малакаси билангина эмас, балки, билимни ишлаб чиқаришга тадбиқ эта олиш қобилияти билан белгиланмоқда.

МУҲОКАМА. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2008 йил 15 июлдаги “Инновацион лойиҳалар ва технологияларни ишлаб чиқаришга татбиқ этишни рағбатлантириш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” ги ПҚ-916-сонли қарорида илмий-амалий тадқиқотлар ва инновацион ишланмаларни ривожлантириш ҳамда ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик янгилаш жараёнларига татбиқ этишни рағбатлантириш бўйича амалий механизмлар яратиш, фан ва ишлаб чиқаришнинг янада мустаҳкам алоқасини таъминлаш мақсадида, шунингдек, илмий-тадқиқот ташкилотлари ҳамда реал иқтисодиёт тармоқлари корхоналари ўртасида узвий ҳамкорлик алоқаларини ўрнатишда инновацион ғоялар ва лойиҳалар Республика ярмаркасининг аҳамиятини ҳисобга олган ҳолда, Инновацион ғоялар, технологиялар ва лойиҳалар Республика ярмаркаси ҳар йили ўтказилиши белгилаб қўйилди.

Шунингдек ушбу қарорда, амалий илмий ишланмалар ва инновацион технологиялар ишлаб чиқаришга кенг татбиқ этилишини таъминлаш учун вазирликлар, идоралар, уюшмалар, компаниялар ва бошқа хўжалик бирлашмаларига тармоқ ва корхонани инновацион ривожлантиришга жавобгар бўлган таркибий бўлинмалар, зарур ҳолларда эса — лойиҳа-конструкторлик бюроларини ташкил этишда хўжалик бошқаруви органлари ҳамда корхоналарга кўмаклашиш вазифаси юкланган.

Иқтисодиётнинг инновацион ривожланишида академик фаннинг аҳамиятини янада ошириш, Фанлар академиясининг нуфузини юксалтириш ва фаолиятини такомиллаштириш, илмий-тадқиқот ва инновацион фаолиятни бошқариш ва тартибга солишнинг ягона тизимини шакллантириш, шунингдек Ўзбекистон Республикасини ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришда илм-фаннинг ўрнини ошириш мақсадида чиқарилган Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 17 февралдаги “Фанлар академияси фаолияти, илмий-тадқиқот ишларини ташкил этиш, бошқариш ва молиялаштиришни янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги, ПҚ-2789-сон қарорида қуйидагилар Ўзбекистон Фанлар академиясининг асосий вазифа ва фаолияти йўналишлари этиб белгиланган:

- табиий, техник ва ижтимоий-гуманитар фанлар соҳасида фундаментал, амалий ва инновацион илмий тадқиқотлар олиб бориш;
- илм-фаннинг таълим ва ишлаб чиқариш билан интеграцияси механизмларини мустаҳкамлаш ва ривожлантириш;
- иқтисодиёт тармоқлари ва республика ҳудудларининг эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда, фан ва технологияларни ривожлантиришнинг, давлат

илмий-техник дастурларининг устувор йўналишларини шакллантиришга доир таклифлар ишлаб чиқиш;

- жаҳон ва республика илм-фан ютуқларини ўрганиш ва таҳлил қилиш, улардан Ўзбекистон Республикаси манфаатлари йўлида фойдаланиш борасида тавсиялар ишлаб чиқиш;

- мамлакатимиз илм-фани, илмий салоҳияти, фан ва техника ютуқларини оммалаштириш ва тарғиб қилиш;

- хорижий мамлакатларнинг фанлар академиялари, илмий-тадқиқот ташкилотлари ва жамғармалари билан халқаро ҳамкорлик қилиш, халқаро илмий форум ва конференциялар ташкил этишда ва ўтказишда иштирок этиш;

- Фанлар академияси муассасаларининг илмий салоҳияти ва моддий-техник базасидан фойдаланган ҳолда, юқори малакали кадрлар тайёрлашда иштирок этиш²⁰.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 08.10.2019 йилдаги ПФ-5847-сон «Ўзбекистон республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида» Фармонининг биринчи бандида «таълимнинг ишлаб чиқариш корхоналари ва илмий-тадқиқот институтлари билан ўзаро манфаатли ҳамкорлигини йўлга қўйиш» назарда тутилган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 27.07.2017 йилдаги ПҚ-3151-сон «Олий маълумотли мутахассислар тайёрлаш сифатини оширишда иқтисодиёт соҳалари ва тармоқларининг иштирокини янада кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарорида «... Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Таълим, фан ва маданият масалалари бўйича қўмитаси (UNESCO) ва консалтинг ташкилоти (DGP Research & Consulting) ҳамкорлигида жалб қилинган нуфузли хорижий экспертлар гуруҳи томонидан 2017 йилнинг январь — июнь ойларида Ўзбекистон Республикаси таълим тизимини комплекс ўрганиш бўйича ўтказилган таҳлиллар натижалари асосида берилган хулосаларда олий таълим жараёнида назария ва амалиёт яхлитлиги таъминланмаганлиги, талабаларнинг малакавий амалиётларини ишлаб чиқариш корхоналарида ўтказиш самарали ташкил этилмагани оқибатида битирувчиларнинг аксарият қисми тайёр мутахассис бўлиб чиқиш ўрнига, ишга жойлашгандан кейин қайтадан ўз касбини, мутахассислигини ўрганаётганлиги, шунингдек, таълим сифатини назорат қилиш механизми замонавий талабларга жавоб бермаслиги, таълим муассасаларида малакали педагог ва бошқарув кадрларининг етишмаслиги,

²⁰ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 17 февралдаги «Фанлар академияси фаолияти, илмий-тадқиқот ишларини ташкил этиш, бошқариш ва молиялаштиришни янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида» ги, ПҚ-2789-сонли қарори.

хорижий таълим муассасалари билан самарали ҳамкорлик етарлича йўлга қўйилмаганлиги...” каби камчиликлар қайд этилган. Шу билан биргаликда қонун ижросини амалга оширилиши учун Олий таълим муассасаларида таълим сифатини таъминлаш борасида ўқув йили давомида амалга ошириладиган ҳаракатларнинг намунавий режаси (Йўл харитаси) 2-илоvasи 4-бандида қуйидаги вазифалар келтириб ўтилган: “...Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси комплекслари таркибидаги вазирликлар ва идораларнинг олий маълумотли кадрлар тайёрлаш юзасидан буюртмаларни шакллантириш, тасарруфидаги олий таълим муассасаларида мутахассисларни тайёрлаш даражаси ва сифатини тубдан яхшилаш ҳамда тизимдаги корхоналар ва ташкилотларда талабалар амалиётларини ўтказиш, илмий ишларни ҳамкорликда бажариш, олий таълим муассасалари битирувчиларининг ишга жойлашишини таъминлаш юзасидан чора-тадбирлар дастури тасдиқлансин”.

ХУЛОСА. Бир сўз билан айтганда ушбу қарор мамлакатимизда илм-фан соҳасини янада ривожлантиришни ҳамда Республикаимизда фан, таълим ва ишлаб чиқариш интеграцияси истиқболларини белгилаб берувчи муҳим аҳамиятга эга дастур бўлди дейиш мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ш. М. Мирзиёев – Тошкент : Ўзбекистон. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз
2. ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИНИ 2030 ЙИЛГАЧА РИВОЖЛАНТИРИШ КОНЦЕПЦИЯСINI ТАСДИҚЛАШ ТЎҒРИСИДА. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони, 08.10.2019 йилдаги ПФ-5847-сон. <https://lex.uz/docs/4545884>.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-2909-сонли Қарори. – Тошкент, 2017 йил 21 апрель. Манба: <http://press-servis.uz>.
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 17 февралдаги “Фанлар академияси фаолияти, илмий-тадқиқот ишларини ташкил этиш, бошқариш ва молиялаштиришни янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги, ПҚ-2789-сонли қарори.